

Handläggare
Carina Gillgren
Telefon: 08-50825611**Till**
Socialnämnden
2015-06-09

Redovisning av sprututbytesverksamheten 2014

Förvaltningens förslag till beslut

Socialnämnden godkänner redovisningen.

Gillis Hammar
FörvaltningschefDenise Melin
Avdelningschef

Sammanfattning

Sprutbytesverksamheten på St Görans sjukvårdsområde startade 2013-04-08. Uppdraget som huvudman för verksamheten har tilldelats Infektionskliniken vid Karolinska Universitetssjukhuset under försöksperioden på fyra år.

Under 2014 skrevs 634 personer in som deltagare i sprututbytesprogrammet. Sedan verksamheten öppnade i april 2013 har totalt 1597 personer skrivit in sig. Sammantaget under 2014 har 1399 personer besökt verksamheten. Av dessa var 23,3 procent kvinnor. Tillsammans har 14 921 besök gjorts under året.

För 2014 är andel personer som har Stockholms stad som sin hemkommun (mantalsskrivningsort) 48,1 procent. 71,6 procent av de som besöker verksamheten har Stockholms stad som vistelsekommun.

Av de som skrivits in under 2014 uppgav 60 procent att de hade en pågående kontakt med socialtjänsten och 40 procent att de hade en pågående kontakt med beroendevården. Sammanlagt uppgav 78 procent att de hade en pågående kontakt med antingen socialtjänsten, beroendevården, psykiatrin eller frivården.

Bakgrund

Landstingsfullmäktige beslutade 2010-06-21 bland annat att uppdra åt hälso- och sjukvårdsnämnden att starta en försöksverksamhet

med ett sprututbytesprogram under fyra år och utarbeta riktlinjer med utgångspunkt från gällande lag och föreskrifter. Hälso- och sjukvårdsnämnden fick i uppdrag att genomföra en vetenskaplig utvärdering parallellt med försöksverksamheten.

Kommunfullmäktige i Stockholms stad beslutade 2011-05-23 att biträda förfrågan från Stockholms läns landsting om att delta i projektet för att starta en försöksverksamhet och etablera Stockholm som försökskommun för sprututbyte. Socialnämnden fick i uppdrag att tillsammans med Stockholms läns landsting bereda en ansökan till Socialstyrelsen om inrättande av försöksverksamhet. Socialnämnden uppmanades att vidta åtgärder för att aktivt medverka i försöket. I stadens budget för 2015 nämns under socialnämndens att sprututbytesverksamheten ska utvärderas och fortsätta.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts på strategiska enheten på avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 3 juni 2015.

Ärendet

Sprutbytesverksamheten på St Görans sjukvårdsområde startade 2013-04-08. Uppdraget som huvudman för verksamheten är tilldelat Infektionskliniken vid Karolinska Universitetssjukhuset under försöksperioden på fyra år. Försöksverksamheten utvärderas vetenskapligt av Centrum för psykiatriforskning vid Karolinska institutet. Sprutbytesverksamheten rapporterar på årlig basis data enligt förutbestämda kvalitetsindikatorer i specifik uppdragsbeskrivning från Hälso- och sjukvårdsnämndens förvaltning samt data som sprututbytesverksamheten är ålagda att rapportera enligt Socialstyrelsens föreskrifter.

Verksamhetsberättelse för sprutbytesverksamheten 2014 var klar i april 2015. De data som ingår i verksamhetsberättelsen är i första hand de data som sprututbytesverksamheten är ålagda att rapportera enligt ovan.

Personal och organisation

Sprututbytet har en platsansvarig sjuksköterska, en medicinskt ansvarig läkare och en kurator anställd på heltid. Sprututbytet är ett samarbete mellan Beroendecentrum Stockholm och Capio Maria där sjuksköterskor från båda klinikerna gemensamt bemannar sprututbytet med en heltidstjänst på ett roterande schema.

Infektionssjuksköterskor kommer från Infektionskliniken och en forskningssjuksköterska finansieras via Centrum för

psykiatriforskning vid Karolinska Institutet. Barnmorska är placerad

på deltid på konsultbasis via Rosenlunds specialistmödravård. Sedan september 2014 är inte tandläkare placerad vid sprututbytet utan ett snabbspår till tandläkare på Pelarbacken har istället utvecklats.

Antal besökare och kön

Under 2014 har totalt 1399 personer besökt verksamheten. Av dessa var 23,3 procent kvinnor. Sedan mottagningen öppnade i april 2013 har 1597 personer skrivit in sig. Under 2014 skrevs 634 nya personer in som deltagare i programmet.

Antal och andel nyinskrivna i sprutbytesprogrammet under 2014.

	Antal	Andel (%)
Män	485	76,5
Kvinnor	149	23,5
Totalt	634	100

Källa: Sprututbytet i Stockholm, verksamhetsberättelse 2014.

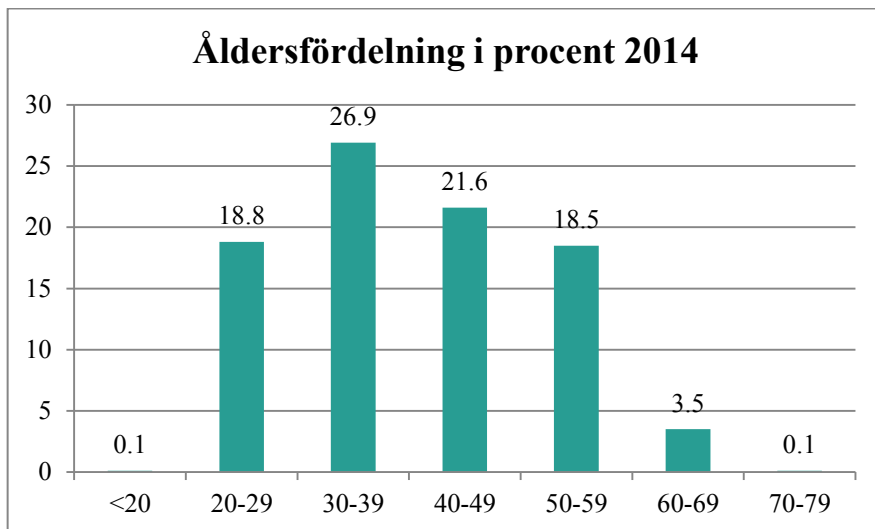
Tillsammans har 2014 års besökare gjort 14 921 besök. Antalet besök per dag har ökat i takt med antalet inskrivningar. Antalet nybesök per dag har minskat under året men har varit relativt konstant sedan augusti månad med två nyinskrivningar per dag. Den stora majoriteten besök har gjorts i samband med sprututbyte men patienter har även kommit för att enbart träffa läkare, sjuksköterska, kurator, barnmorska eller tandläkare.

Åldersfördelning

Sprututbytet riktar sig till personer som är 20 år eller äldre. Provtagning och vaccination erbjuds även de som är under 20 år. Dessa personer är även välkomna att träffa läkare, sjuksköterska, kurator eller tandläkare. Under 2014 besökte två personer under 20 år verksamheten varav den ena skrev in sig senare under året i samband med att ålderskravet uppfylldes.

Medelåldern för nya deltagare under 2014 var för kvinnor 35,0 år, 39,2 år för män och totalt sett 38,2 år. För samtliga deltagare inskrivna under 2014 var medelåldern 39,3 år. För kvinnor var medelåldern 36,3 år och för män 40,2 år.

Störst åldersgrupp som varit inskrivna i sprutbytesprogrammet är personer i åldern 30 till 39 år med 26,9 procent.

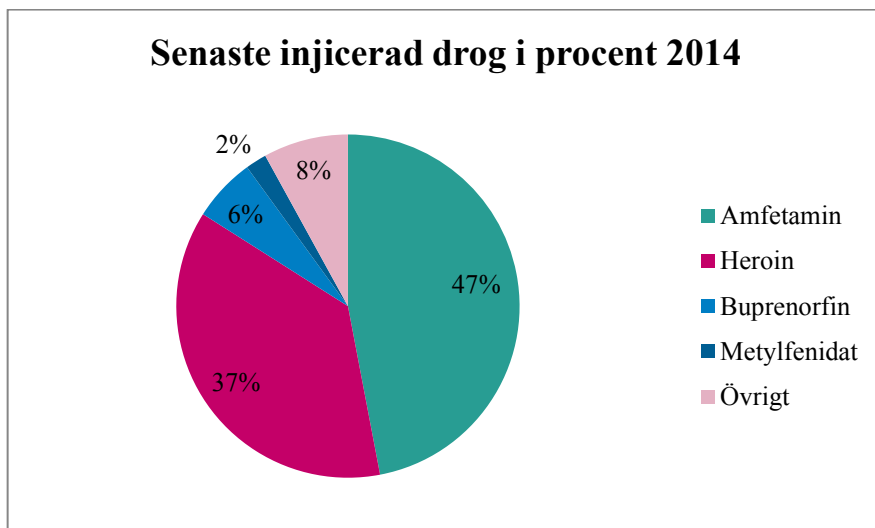

Källa: Sprututbytet i Stockholm, verksamhetsberättelse 2014.

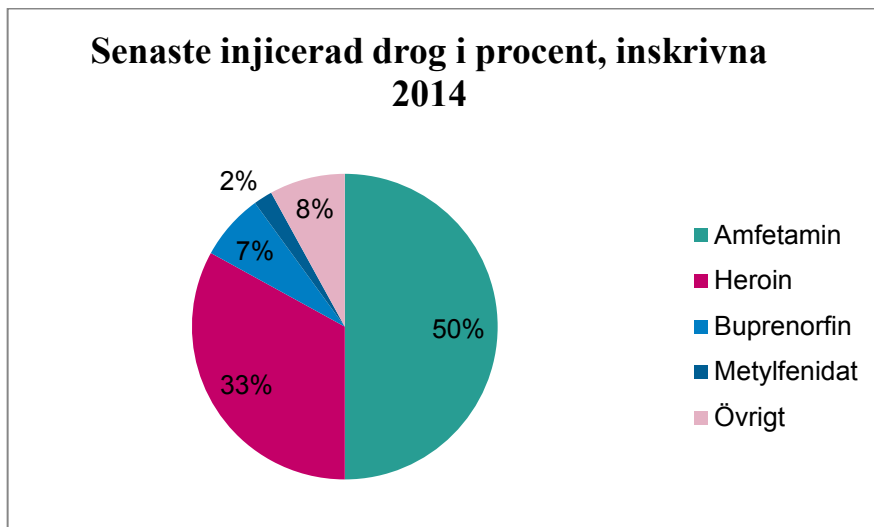
Sprututbytesverksamheten redovisar att andel enskilda som har Stockholms stad som sin hemkommun (mantalskrivningsort) är 48,1 procent för 2014. 71,6 procent av de som besöker verksamheten har Stockholms stad som vistelsekommun.

Droganvändning

Amfetamin dominerar som senast använda drog med 47 procent för samtliga inskrivna under 2014. Fram till juli 2013 dominerade heroin som senaste injicerade drog. Förändringen kan enligt sprututbytet sannolikt förklaras av att patienter med opiatberoende är mer vana att söka sig till sjukvården. Hälften av alla som skrev in sig på sprututbytet 2014 uppger amfetamin som senaste injicerades drog vilket enligt sprutbytesverksamheten indikerar att fler i målgruppen med amfetaminmissbruk har nåtts.

Källa: Sprututbytet i Stockholm, verksamhetsberättelse 2014.

Källa: Sprututbytet i Stockholm, verksamhetsberättelse 2014.

Hälsotillstånd

Samtliga personer som skriver in sig på sprututbytet genomgår provtagning för hiv och hepatiter. De som inte har skydd mot hepatit A och B erbjuds vaccination. Under 2013 och 2014 har 100 personer med diagnos hiv varit aktuella på sprututbytet vilket innebär 7,4 procent. Av dessa är 24 personer nyinskrivna under 2014. Under 2014 har sprututbytesverksamheten startat och fortsatt behandling av patienter med hiv. Flera patienter är ny- eller återuppstartade och genom sprutbytesprogrammet erbjuds möjlighet till enklare kontakt med den hiv-specialiserade vården och ökad tillgänglighet till kontinuerlig medicinering.

Under åren 2013 och 2014 har 1273 personer (83,5 procent av provtagna) antikroppar mot hepatit C och av dessa har 967 (76 procent) av personerna en aktiv hepatit C med positivt HCV-RNA. Det ger en total prevalens på aktiv hepatit C på 63,5 procent vilket är en förväntad siffra mot bakgrund av tidigare prevalensdata för gruppen. För nyinskrivna under 2014 är motsvarande siffror 81,3 procent med antikroppar mot hepatit C och 76,4 procent med aktiv hepatit C med positivt HCV-RNA. Det ger en total prevalens på 62,1 procent.

Under 2014 har 1002 vaccinationer genomförts för 719 patienter. Av dessa har 476 vaccinationer genomförts för hepatit A/hepatit B i kombination, 368 för hepatit A och 158 för hepatit B. Utifrån preliminära data för 2014 för de första 1507 personerna som skrivits in i sprututbytet visar siffrorna att 68,3 procent som inte haft skydd mot hepatit A har påbörjat vaccination mot detta genom sprututbytet. För hepatit B är motsvarande siffra 70 procent.

Då sprututbytesverksamheten startade i april 2013 är det för tidigt att uttala sig om hur verksamheten påverkat en eventuell smittspridning på samhällsnivå. Under 2014 skedde ett utbrott av hepatit B bland personer som injicerar droger. På sprututbytet har fem fall hittats med akut hepatit B i samband med inskrivning och provtagning. Direkt återkoppling med smittskyddsinformation och smittspårning har kunnat påbörjas i ett tidigt skede genom detta. Sprututbytesverksamhetens bedömning är att ett sådant förfarande har varit viktigt för att begränsa spridningen av hepatit B i Stockholm.

Utlämnande och återlämnande av sprutor

Enligt lagen om utbyte av sprutor och kanyler står det att:

”en spruta eller en kanyl får lämnas ut av landstinget endast om en begagnad spruta eller kanyl samtidigt lämnas in. Utlämnande får dock ske om det finns särskilda skäl till varför motsvarande begagnade sprutor och kanyler inte kan lämnas in.”

Exempel på särskilda fall är då patienter skriver in sig på sprututbytet där tre sprutor och kanyler delas ut. Andra särskilda fall kan vara då sprutor och kanyler blivit omhändertagna i samband med sjukvård eller ingripanden av polis, väktare eller kriminalvård. Maximalt tre sprutor och kanyler delas ut om det finns särskilda skäl att lämna ut utan att motsvarande lämnas in.

Återlämningsgraden av kanyler och sprutor för de som skrevs in i sprututbytet under året är 95,4 respektive 83,9 procent. I och med att de personer som är inskrivna i sprututbytet har ett antal sprutor och kanyler i sin ägo syns dessa inte i statistiken. De sprutorna är i faktiskt användande/omlopp och är inte ”på vift” i samhället.

Dödlighet och dödsorsak

Inom sprututbytet finns ingen möjlighet att samköra befolkningsregistret med de som är inskrivna på sprututbytet och därför finns ingen möjlighet att automatiserat få reda på dödlighet och dödsorsak i gruppen. Under 2014 har sprututbytet kännedom om 46 dödsfall som rapporterats och bekräftats. Av dessa är tolv personer kvinnor. Medelåldern var 39,3 år, 40,2 år för män och 37 år för kvinnor. I snitt hade personerna haft ett injektionsmissbruk i 15,5 år. Majoriteten av personerna hade kontakt med beroendevård, socialtjänst, psykiatri eller frivård.

Kontakter med socialtjänst, beroendevård och psykiatri

Av de som skrivits in under 2014 uppgav 60 procent att de hade en pågående kontakt med socialtjänsten och 40 procent att de hade en pågående kontakt med beroendevården. Motsvarande siffror för

2013 var 59 respektive 43 procent. Sammanlagt uppgav 78 procent 2014 att de hade en pågående kontakt med antingen socialtjänsten, beroendevården, psykiatri eller frivården. Det är en ökning från 73 procent 2013.

Samtliga inskrivna besökare har under året fått information om att sprututbytet erbjuder samtal och bedömningar avseende missbruk/beroende/psykiatri. Information om kontakt med och länkning till socialtjänst, beroendevård och psykiatri erbjuds. I arbetet med patienterna ingår både hänvisningar och direkta kontakter eller remisser till socialtjänst eller andra vårdgivare. Något heltäckande system för att följa upp hur patienterna fullföljer hänvisningar finns dock inte, bland annat på grund av sekretess som gäller mellan socialtjänst och andra vårdgivare.

Vid inskrivning i sprututbytesprogrammet ställs rutinmässigt fråga om personen är förälder till barn. Orosanmälan görs alltid till socialtjänsten vid förekomst av minderåriga barn.

Läkare på sprututbytet har under året samtalat specifikt med patienter om beroendetilstånd och dess behandlingsmöjligheter. 221 besök har renderat i en beroendediagnos vilket innebär att kontakten fokuseras på att hänvisa, länka eller skapa direktkontakt med socialtjänsten och/eller beroendevården. Totalt har 70 både akuta och icke-akuta remisser skrivits. Under 2013 skrevs 32 remisser. Majoriteten av remisserna, 57 procent, har gällt underhållsbehandling vid opiatberoende (LARO). 13 remisser, 19 procent, har varit relaterade till enbart akuta somatiska tillstånd. En LVM-anmälan har skrivits under året.

En eftermiddag i veckan finns barnmorska på plats på sprututbytet. Kvinnliga besökare erbjuds undersökningar, provtagning för STI och gynekologiska cellprover, graviditetstest samt medicinsk rådgivning inklusive preventivmedel. Barnmorskan gör bedömning, uppföljning och länkning till specialistmödravården vid eventuell graviditet. Under 2014 har 34 patienter träffat barnmorska vid minst ett tillfälle.

Samarbetet mellan sprututbytet och LARO-mottagningarna har utvecklats under året. På Beroendecentrum Stockholm prioriteras remisser från sprututbytet och bedöms i anslutning till att de kommer till Metadonsektionens utredningsenhet. Patienter som bedöms avseende LARO på sprututbytet kan ofta samma vecka dras på LARO-konferens på Capio Maria för att få ett beslut kring en eventuell behandling.

Kuratorn på sprututbytet har under 2014 genomfört 2816 registrerade patientmöten med 787 enskilda individer. Drygt 220 patientmöten har varit av direkt stödjande, rådgivande eller motiverande karaktär vilken innefattar någon form av hänvisning, länkning eller direktkontakt med socialtjänsten.

Sprututbytet samarbetar med socialtjänsten och har regelbundna kontakter med stadens uppsökarenhet som kan länka till både stadens stadsdelsförvaltningar, enheten för hemlösa samt till länets övriga kommuner om man träffar dessa klienter i sitt arbete. I samarbetet med socialtjänst och beroendevård är sprututbytets kurator en viktig länk. Genom kuratorn kan patienter länkas till socialtjänsten, både vid ny kontakt eller pågående kontakt.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Sprutbytesverksamheten har varit igång i två år och fungerar enligt plan. Verksamheten är välbesökt och antalet besök har ökat i takt med antalet inskrivningar. Fortfarande saknar dock 22 procent av personerna kontakt med någon av huvudmännen. De som besöker sprutbytesverksamheten befinner sig i ett tungt missbruk, ofta i kombination med fysisk ohälsa. Det är viktigt att stärka det uppsökande och motiverande arbetet med dessa personer. Det är sannolikt att fler av dem är i behov av samordnade insatser och stöd från både socialtjänst, beroendevård, psykiatri och övrig hälso- och sjukvård för att komma ifrån ett skadligt och riskfyllt beteende. Förvaltningen ser att en fortsatt samverkan där ett särskilt fokus på samordnade individuella planer (SIP) för personer med behov av insatser från flera huvudmän är angeläget för att tillhandahålla ett sammanhållet stöd som tar hänsyn till ett mångfacetterat stödbehov.